

Siketen „hallgatni” Beethovent

A hallás fontosságára hívja fel a figyelmet az Óbudai Danubia Zenekar

Interjú Hámori Mátéval

Nagy sikerrel debütált az Óbudai Danubia Zenekar Beethoven-projektje, amelyen a zeneszerző betegsége kapcsán siketeket és hallássérülteket láttak vendégül. A sorozat folytatódik, a tapasztalatról, a hallás fontosságáról és a zenekar terveiről az együttes művészeti vezetőjét, Hámori Máté karmestert kérdeztük.

■ *Utólag nézve szinte adja magát az ötlet, hogy Beethoven süketsége kapcsán a hallássérülteket is megszólítsuk. Volt ennek előzménye?*

– Olyan értelemben igen, hogy az Óbudai Danubia Zenekarral minden tevékenységünkkel arra törekszünk, hogy olyanokat is megszólítsunk, akikhez a klasszikus zene egyébként nem jutna el. Ezért járunk iskolákba, megyünk idősekhez, ezért próbáljuk különböző projektekkel olyan társadalmi csoportok számára is érdekessé tenni a zenét, amelyek nem érzik, hogy az nekik szólna. Az évforduló kapcsán jött az ötlet, hogy van egy olyan csoport, a hallássérültek és a siketek, akik a leginkább azonosulni tudnának Beethoven tragédiájával, mégis a legnagyobb mértékben kirekesztődnek a zene élményéből. Elhatároztuk, hogy csinálunk egy kísérletet, és megnézzük, milyen eszközöket tudunk felsorakoztatni annak érdekében, hogy valamennyire bevonhassuk őket is a zene érzékelésébe. Megkerestünk egy hallókészülékek forgalmazásával foglalkozó céget, számba vettük a lehetőségeket. Ekkor döntöttünk úgy, hogy az egyébként is megrendezésre kerülő Beethoven-sorozatunk délelőtti szervezünk olyan alkalmakat, amikor a hallássérülteket és a siketeket várjuk, és különböző módokon próbáljuk számukra érzékelhetővé tenni a zenét.

■ *A hallássérültségnek elég sok fokozata van, milyen módszerekkel, eszközökkel próbálkoztatok?*

– Alapvetően két csoport van, az egyik a teljesen siketek, akik szervileg nem képesek a hangokat feldolgozni, a másik csoportba pedig a hallássérültek tartoznak. Ennek nagyon sok szintje van. Bár erről nem nagyon beszélünk, de 60 éves kor felett a különböző hallásvesztések és hallássérülések szinte mindenkit érintenek. Ebben az esetben a hallókészülék lehet a megoldás. A koncerten lehetőség volt arra, hogy az érdeklődők egy különleges, az átlagosnál sokkal érzékenyebb hallókészüléket is kipróbálhassanak. Ezzel a lehetőséggel sokan éltek is.

■ *És mi a helyzet azokkal, akik egyáltalán nem hallanak?*

– A siketek esetében sokkal nehezebb a dolgunk, hiszen a tudomány nem fejlődött olyan sokat ezen a téren Beethoven óta. Így azon az úton indultunk el, amin maga Beethoven is, aki úgy próbálta érzékelni a zongorája hangját, hogy különböző fizikális rezgés-továbbító eszközöket használt, mint például fémből készült rudakat és pántokat, amelyeknek az egyik végét a zongora húrjaihoz, a másik végét pedig a koponyájához illesztette. Mi is ezt a rezgés-továbbítást próbáltuk ki, még hozzá különböző módokon. Egyrészt lufikat adtunk a kezükbe, mert a lufi jól rezeg, és a zene rezgését nagyon jól képes továbbítani, mintegy tapinthatóvá teszi azokat. Kiraktunk két hangfalat is, ezeket tapintva lehet érezni a rezgéseket, sőt a hangosabb és halkabb részeket is meg lehet vele különböztetni. A legérdekesebb és a legsikeresebb kísérlet mégis az volt, hogy a gyerekek és a felnőttek egyaránt beülhettek a zenekarba a zenészek mellé, és játék közben megfoghatták az olyan hangszereket, mint a nagybőgő, a fagott, a trombita, a kürt, cselló, vagy az üstdob, amelyeknek könnyen érzékelhető a rezgése. Így egyrészt volt egy vizuális élményük, érzékeltek, hogy mi történik a zenekarban zenélés közben, és ezt a látványt össze tudták kapcsolni a különböző típusú rezgésekkel. Itt láttam a leginkább az arcokon egyfajta „heuréka-élményt”. Ehhez nagyon sokat adott, hogy a zenekarban ülhettek: ha nem is hallották Beethoven-zenéjét, a zenekari játék dinamikus kisugárzása átragadt rájuk.

■ *Gyakran beszél az koncerteken, megvilágítva a művek hátterét. Most jeltolmács segítségével jutottak el a hallássérültekhez a gondolataid. Mennyiben kell mást mondani azoknak, akik korábban semmilyen zenét nem hallottak?*

– Most a magyarázatnak minimális szerepe volt, és azt láttam, hogy a legnagyobb élményt az jelentette, amikor játszott a zenekar és a zene működött. Ahogy mindig működik. Bár ez némiképp ellentmond annak, amit sokszor csinálunk az együttessel, hiszen én is sokszor sokat beszélek a koncerteken, de mégis alapvetően

abban hiszek, hogy a zene beszéd nélkül, önmagában is működik. Hatalmas tanulság volt megtapasztalni, hogy a zenének még annál is nagyobb ereje van, mint amit gondolunk: még a hangokon túl is hat, hiszen a játéknak a dinamikája és energiája annál is működik, aki magát a zenét nem hallja.

■ *A koncertek egyik fontos üzenete az érzékenyítés volt.*

– Ez az egyik hosszabb távú üzenete a kísérletnek. Szeretnénk felhívni a figyelmet arra, hogy jobban kellene figyelni a hallásunkra. A szem megóvása, vagy a szem betegségei, elfáradása a közbeszédben sokkal inkább fókuszba kerülnek, mint a hallás problémái, pedig ugyanúgy szinte mindenkit érint. És ha már itt tartunk, a zenészeket különösen érinti.

■ *Szakmai ártalomként tartják számon.*

– Pontosan ezért, a Beethoven-év a zenészek szempontjából is nagyon jó alkalom arra, hogy beszéljünk a hallásról, és azokról az elérhető eszközökről, amik segítségével megóvhatjuk a zenekari zenészeinket és a karmestereinket attól a nagymértékű halláskárosodástól, amit a rendszeres próbálás és koncertezés óhatatlanul okoz. Ugyanakkor nemcsak a zenészek, hanem az egész társadalom számára is szeretnénk ezt a problémát fókuszba állítani. Épp a zenehallgatás kapcsán beszélhetnénk például arról is, hogy mennyire elterjedtek a fülbe dugható eszközök, fülhallgatók, amelyek nagymértékben károsítják a hallást. Át kellene értékelnünk az ezzel kapcsolatos magatartásunkat, hiszen ha egyszer a hallásunk elromlik, visszacsínálni már nem tudjuk.

■ *Nyugat-Európában már voltak hasonló kísérletek, Magyarországon első alkalommal a márciusi bérletes hangversenyeken lehet a közönség részese egy élő zenés hallásvizsgálatnak.*

– Ez egy úgynevezett banán-teszt élő hallásvizsgálat. Egy banán alakú papírt kell kitölteni, fel kell rá jegyezni, hogy mikor mennyit érzékelt a hangokból. Ez nagyon hasonló ahhoz, amit az audiológus a rendelésben egyénileg is végez. Ezt a tesztet a koncert végén kiértékelik a szakemberek, így tudunk majd egy arányszámot mondani a végén, hogy hány embert és milyen mértékben érint valamilyen halláskárosodás. Aki pedig nem elégedett a saját eredményével, az felkereshet egy szakrendelést.

■ *Nemrég egy svájci koncerten készült banán-teszt, ott 1100 résztvevőből 498 embernél jelzett problémát a kísérlet. Ez elég rossz arányszám, még azzal együtt is, hogy a klasszikus zene közönségében felülreprezentáltak az idősebbek, akiknél a hallásvesztés gyakoribb jelenség.*

– Erre számítanak a mi partnereink is. Az biztos, hogy olyan eredmény jön majd ki, amire az emberek többsége nem számít, hiszen aki koncertre jár, általában nem gondolja, hogy komolyabb gond lehet a hallásával. Persze, az ilyen felméréseknek mindig célja a figyelem-

FOTÓ: GACSÁDI ALBERT

felkeltés is, aminek segítségével bevonhatjuk a társadalmi közbeszédbe a hallás témáját.

■ *Lesz folytatása ennek a kezdeményezésnek?*

– Egyfelől igen, másfelől a zenekar működése kicsit elmegy a szolidaritás irányába. Ez eddig is jelen volt a tevékenységünkben, de most azt tűztük ki célul, hogy a társadalomnak azokat a rétegeit szólítsuk meg, amelyek a perifériára kerültek, és ezért valamilyen szempontból kiszorulnak a zenei életből. Tervezem azt, hogy kórházakba is elmegyünk, erre volt már példa, de szeretném ezt rendszeresebbé tenni, és igyekszünk a leszakadó térségekbe is eljutni, akár iskolákba, akár művelődési házakba. A zenei élet városközpontú, és inkább a jó módú rétegeket mozgatja meg, ezen a téren tehát bőven van tennivaló. Másfelől magának a Beethoven-projektnek is tervezem a folytatását. Rendezünk egy gyerek- és családi klasszikus zenei fesztivált, a Kalandra Fül! fesztivált júniusban a BMC-ben, és itt lesznek kimondottan olyan érzékenyítő programok, amik a hallást állítják központba. Erre meghívtuk a sérült gyerekekből és fiatal felnőttekből álló Parafónia együttest is, ők is fognak zenélni.

■ *Az ODZ rengeteg ifjúsági és iskolai koncertet ad. Mennyire állítható meg a komolyzene térvesztésének a folyamata ezek segítségével?*

– Ez a folyamat inkább egy 30-40 évvel ezelőtti történet, ami a lemezipar átalakulásával van összefüggésben. Hiszem, hogy a zenének van akkora ereje, ami képes átformálni az ember életét. Ez a tézis, amiből kiindulok.